

TIJDSCHRIFT

VAN HET

NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

6° Jaargang

AMSTERDAM

G. THEOD. BOM EN ZOON

1898

Gemengde Berichten.

*De eerste penningen bij gelegenheid van de a. s.
Inhuldiging van H. M. de Koningin.*

Onlangs voor dienstzaken in 's-Gravenhage zijnde, zag ik dáar voor een zilversmidswinkel een lichtdruk van tal van penningen op de a. s. Inhuldiging in dit jaar en vernam dat deze vervaardigd werden in de fabriek van goud- en zilverwerken van den Heer J F. H. BOUCHETTE, Steenstraat 14 te Arnhem, van wien ik het geheele stel mocht ontvangen, zoodat ik reeds thans in staat ben den lezers van ons Tijdschrift de beschrijving van deze penningen aan te bieden.

Alphen, Januari '98

Zw

1 Vz. In verdiept veld de linksgewende buste van de Koningin, daaronder de Koninklijke kroon rustende op twee oranjetakken.

*Omschrift: * WILHELMINA KONINGIN DER
NEDERLANDEN **

DE LIEFDE VAN HAAR VOLK ZIJ HAAR
KROON

Kz. De Nederlandsche Maagd, linksgewend staande voor eene balustrade, de linkerhand rustende op het Nederlandsche wapenschild, in de uitgestrekte rechterhand een lauwerkrans houdende, aan hare voeten een oranjestruik.

Achter de balustrade vertoont zich links het Koninklijk paleis te Amsterdam, rechts tal van schepen.

In de afsnede: 1898

Omschrift: * TER HERINNERING AAN DE KRONING VAN WILHELMINA KONINGIN DER NEDERLANDEN *

Brons verzilverd en zilver, groot 74 m.M., verkrijgbaar voor *f* 10.— en *f* 25.—

2. Vz. De linksgewende buste van H. M. de Koningin.

Omschrift: * WILHELMINA KONINGIN DER NEDERLANDEN *

Kz. In een krans van vruchten en bladeren:

TER
HERINNERING
AAN DE KRONING
VAN WILHELMINA
KONINGIN DER
NEDERLANDEN

*

Brons verzilverd en zilver, gr. 59 m.M., verkrijgbaar voor *f* 5 50 en *f* 15.—

3. Vz. Gelijk n°. 2 zonder de sterren voor en achter het omschrift.

Vz. Glad veld omgeven door twee samengestrikte lauwertakken.

Brons verzilverd en zilver, gr. 40 m.M., verkrijgbaar voor *f* 1.50 en *f* 4.40.

4 Vz. Gelijk n°. 3.

a. Kz. Glad veld omgeven door een krans van lauwerbladeren

b. Kz. Het gekroonde Nederlandsche wapen met twee gekroonde leeuwen als schildhouders, rustende op een ornament, waarvan een lint afhangt met de spreuk :

JE MAINTIENDRAI

Het geheel omgeven door een krans van lauwerbladeren met linten omwonden.

Brons verzilverd en zilver, gr 34 m.M., verkrijgbaar voor *f* 1 50 en *f* 3.50.

5 Vz. Gelijk n°. 3.

a Kz. Gelijk n°. 4*a*.

b. Kz. Het wapen gelijk n°. 4*b* in kabelcirkel.

Brons verzilverd en zilver, gr. 28 m.M., verkrijgbaar voor *f* 1 -- en *f* 2.--

6 Vz. Gelijk n°. 3.

Kz. Het wapen gelijk n°. 4*b* in krans van lauwerbladeren.

Brons verzilverd en zilver, gr 22 m M, verkrijgbaar voor *f* 0 80 en *f* 1.25.

De Vz van n°. 4 en van n°. 5 omgeven door een kabelrand, is als broche verkrijgbaar in zilver, zoo ook de Vz. van n°. 6, *a* omgeven door krans van

eikenbladeren, *b* door krans van lauwerbladeren, beide gedekt door de koninklijke kroon.

7 Vz en Kz gelijk n°. 3, beide in parelrand, koper verzilverd, met oog en ring, groot 34 m.M., verkrijgbaar voor *f* 0.15.

8. Vz Gelijk n°. 3, in parelrand.

Kz In parelrand een lauwerkrans, waar binnen het opschrift:

DE
LIEFDE VAN
HAAR VOLK
ZIJ HAAR
KROON
1898

Koper verzilverd, met oog en ring, groot 28 m.M., verkrijgbaar voor *f* 0.10.

De borstbeelden dezer penningen zijn gemodelleerd naar het laatste portret van H. M de Koningin, dat door den Hoffotograaf Kameke, te 's-Gravenhage, is in den handel gebracht.

Over het nederlandsche Muntstelsel, den Muntslag en het Muntessaai.

In het maandblad voor natuurwetenschappen van 15 Juli 1897, komt een zeer lezenswaardig artikel voor over het nederlandsche muntstelsel, door den heer J D. VAN DER PLAATS.

De schrijver begint met het een en ander over de oudere muntsoorten mede te deelen, vertelt ons hoe angstvallig de Staten-Generaal oudtijds waakten tegen elke muntverzwakking, en hoe algemeen het snoeien en het uitboren van goede munten zelfs nog in deze eeuw heerschende was, waar vooral in onze steden, dit bedrijf op onrustbarende wijze werd uitgeoefend. Bij het onderzoeken van eene partij van 300.000 generaliteitsguldens in 1845, bleek dat meer dan 20% waren gesnoeid.

De wet van 1816, had behalve het laten circuleeren van den gulden, ook het in omloop blijven van de oude pasmunt, als schellingen en zes d'halven toegestaan, munten van veel geringer innerlijke waarde, dan waarvoor zij koers hadden. Geen wonder, dat sommigen trachtten hieruit eenig voordeel te behalen. Hun aanmaak was zoo voordeelig, zegt de heer VAN DER PLAATS, dat er in Birmingham een fabriek ontstond, waar ze vervaardigd, en vervolgens kunstmatig vuil en gesnoeid werden gemaakt

Eerst na den Belgischen opstand, toen Nederland een staatsbankroet nabij was, kwam, dank zij den energieken minister VAN HALL, een radicale verbetering in ons muntstelsel. Toen werden 90 millioen stuks oude zilveren munten vóór 1816 geslagen, 50 millioen stuks na 1816 geslagen en voor 50 millioen aan goudstukken na 1816 vervaardigd, ingetrokken. Men deed dit, zegt de schrijver, voor iedere soort plotseling, hoogstens gedurende een week konden zij ingetrokken worden. Men sloeg er een gat door en zond ze naar de affineerfabriek van de firma VAN

BOOM te Amsterdam, waar ze in verschillende metalen werden ontleed, om later op nieuw gemunt te worden. Er is toen, tusschen 1843—1851, voor 131 miljoen stukken tot een waarde van *f* 142 miljoen geslagen

De stukken te samen, zegt de schrijver, kunnen 10 $\frac{1}{2}$ hectare bedekken, op elkander gelegd vormen zij een stapel van 245000 meters hoogte, naast elkander een lijn van 3500 K.M., dat is de afstand van Amsterdam tot Athene.

De heer VAN DER PLAATS vertelt verder uitvoerig, hoe in 1875 den gouden standaard werd ingevoerd en in 1877 de bronzen pasmunt, en zegt verder nog iets over het circuleeren van valsche munten.

In 1895 zijn door het muntcollege omstreeks 5000 rijksdaalders onderzocht. De valsche had men dikwijls zoo uitstekend nagebootst, dat ze, wat het gewicht en het gehalte van zilver betreft, de echte stukken hierin meermalen overtroffen. Er waren een 35tal rijksdaalders bij van het jaar 1846 en die, nota bene, de beeltenis van Koning Willem III droegen, andere hadden het jaartal 1878, ofschoon er sedert 1874 aan 's Rijks Munt geen rijksdaalders meer waren vervaardigd. Ook in Indië is veel valsch geld aangehouden.

Valsche pasmunt daarentegen, vervolgt de heer VAN DER PLAATS, is zelden aangetroffen, en toch kon men op ieder kwartje 15 centen winst behalen.

In een andere afdeeling geeft de schrijver uitvoerige mededeelingen over de Utrechtsche munt, verklaart op duidelijke wijze, het smelten, allieeren, gieten,

pletten, doorsnijden, vijlen, justeeren. randen, kartelen en blancheeren der munten

Zeer lastig schijnt het. om metalen letterblokjes te vervaardigen in gebruik bij het randen, vandaar hebben valsche munten doorgaans een gebrekkig randschrift.

Ook over het blancheeren der munten, dat tegenwoordig ten slotte in poeder van wijnsteen geschiedt, wordt uitvoerig gesproken.

Oude munten werden op den vrijen stempel gemunt, zij zijn dan ook niet volkomen rond en hun rand is ongelijk. Guldens en rijksdaalders daarentegen, worden in een gladden ring gemunt, welke de zijdelingsche afwijking van het metaal verhindert. De beeldenaar moet steeds door een ring of rand met stippels omgeven zijn, en mag daarboven niet uitsteken, daar hij anders spoedig afslijt en de muntstukken zich ook niet laten stapelen. De eerste gouden tientjes uit het jaar 1875 hadden dit gebrek.

Het artikel eindigt met de beschrijving van de verschillende essaieermethodes in gebruik. De oudste is die met den toetssteen of Lydischen steen, een zwarte jaspikachtige kwarts. Men trekt met het te onderzoeken metaal een streep op den steen. Daarnaast trekt men strepen met proefnaalden van bekend gehalte. Deze methode, zegt de heer VAN DER PLAATS, vereischt veel ondervinding en een soort van aangeboren blik.

Tegenwoordig is dan ook het essaieeren langs den natten weg, algemeen in gebruik gekomen.

Ziehier enkele grepen uit het zeer lezenswaardige artikel van den heer VAN DER PLAATS, dat wij gaarne

in zijn geheel als artikel in dit tijdschrift hadden opgenomen gezien.

M. D. M.

Het Swastika.

Het voorgaande jaar ontving ik uit Indië een pi-laardollar of piaster van Carolus III, koning van Spanje, A^o. 1786. Deze munt was door een ambte-naar te *Medan* ontvangen van de *Bataks*.

Tegen het voetstuk van de (heraldiek) linksche kolom is eene vijfpuntige ster ingestempeld, en boven den linker bovenhoek van het wapenschild is *ingesneden* het *Swastika-kruis* met de omgebogen einden naar rechts (heraldiek).

Deze bijzonderheid vermeld ik naar aanleiding van het belangrijke stuk van Mej. DE MAN over het *Hakenkruis* of *Swastika*, in de vorige aflevering van dit Tijdschrift.

Op plaat XI van *Numismatic Chronicle*, Nieuwe Serie, Deel IV, vindt men een groot aantal zinnebeelden op Oud-indische munten (symbols on early indian coins) afgebeeld. In de onderste rij is de tweede figuur het *Swastika*, geheel gelijk aan dat op bovengenoemden piaster, en de negende figuur hetzelfde kruis met de haken naar de andere zijde, dus gelijk aan de afbeelding boven het artikel van Mej. DE MAN. De Heer E. THOMAS geeft bij deze plaat eene toelichting, benevens de afbeelding van eene zilveren Indische munt van vóór Alexander den Grooten,

welke munt, behalve andere symbolen, ook het meergenoemde kruis vertoont.

In de toelichting schrijft de Heer THOMAS:

„Let the primary ideal which suggested the cross of the *Swastika* be what it may, the resulting emblem seems to have been appropriated by the Buddhists as one of their special devices in the initial stage of the belief of *Sákya-Muni*. The *Tao Szu* or „Sectaries of the mystical cross” are prominently noticed by Fa-Hian, and their doctrine is stated to have formed „the ancient religion of Tibet, which prevailed until the general introduction of Buddhism in the 9th century”.

Ten slotte zij nog opgemerkt, dat onder de wapens (zinnebeelden) der Japansche edellieden, nevens bladeren, bloemen en cirkels ook het *Swastika-kruis* voorkomt, en dat dit ook herhaalde malen afgebeeld is in „De leer van Boeddba” door SUBHÁDRA Bickshoe, met een voorwoord van Mr. S. VAN HOUTEN.

HILVERSUM.

J. E. TER GOUW.

Utrecht, wijnkoopersgild.

Door een bekende werd dezer dagen mijne verzameling verrijkt met een zilver exemplaar van den Wijnkoopers-gildepenning van Utrecht.

Vz. Geheel gelijk DIRKS Pl. CII, n° 11 v.z., doch met punten ter halver hoogte van de letters tusschen TE en VEEL en tusschen IS en FENYN (geslágten).

Kz. Geheel gelijk DIRKS, Pl. CII n°. 13, doch ter weerszijden van het woordje VAN in plaats van een roosje, een punt ter halver hoogte van de letters. (gegraveerd.)

Gr 34 m.M. met oog en ring.

Wellicht is Cornelis van Duijkercken, wiens koperen gildepenny DIRKS beschreef en afbeeldde, later overman geworden en is mijn exemplaar een overmanspenning.

ALPHEN.

W. Z.

Trouvaille de monnaies mérovingiennes à Escharen.

L'année dernière les principaux journaux quotidiens des Pays-Bas faisaient mention d'une trouvaille de monnaies mérovingiennes faite à Escharen, dans la province du Brabant septentrional. M. C. WILDE, prêtre catholique à Velp, non loin d'Escharen, a donné une description détaillée de cette trouvaille dans les „*Studiën op Godsdienstig, Wetenschappelijk en Letterkundig gebied.*” L'auteur a eu l'obligeance de bien vouloir m'offrir un tirage à part de son intéressant travail, et je crois bien faire de fixer l'attention des numismatistes néerlandais sur cet article.

Il est vrai, qu'un numismatiste français des plus compétents, a déclaré qu'on fût la dupe d'une fabrication moderne, et que les monnaies de la trouvaille seraient fausses. N'ayant pas eu sous les yeux les monnaies elles mêmes — l'article de M. WILDE est

accompagné de deux planches je ne suis pas à même de me prononcer sur ce sujet, laissant aux autres d'examiner l'affaire. Je me bornerai à mentionner l'article et les monnaies vraies ou fausses que contenait la dite trouvaille.

M WILDE débute par montrer la haute antiquité du village d'Escharen d'après les trouvailles de monnaies romaines et franques qu'on y fait fréquemment.

La trouvaille qui nous occupe a été faite par les deux fils du laboureur SCHAMP. Ces jeunes hommes étaient en train de travailler un terrain situé non loin de leur demeure. Le contenu d'un char rempli de sable, qu'ils en avaient tiré, fut répandu par eux dans une écurie voisine. Tout à coup ils découvrirent une petite urne remplie de terre; en la vidant, ils trouvèrent une soixantaine de monnaies d'or. Le jour suivant déjà, ils venaient en cachette une de ces pièces à un orfèvre, pour la somme de f 1.50 M. HOOFF, abbé d'Escharen, près de Grave, ayant appris la nouvelle de la découverte, se hâta de s'assurer de la trouvaille entière, c'est donc à l'activité de ce prêtre savant, que nous devons qu'elle ne soit pas répandue ailleurs. La trouvaille se composa de 11 sous d'or, ce sont pour la plupart des imitations barbares de monnaies byzantines des empereurs ANASTASIUS I (491—518), JUSTINIANUS I (527—565), JUSTINUS II (565—578), MAURICIUS TIBERIUS (582—602).

Les monnaies restantes étaient des imitations barbares de triens byzantins et de triens mérovingiens des monétaires, au nombre de 54 pièces. Le poids

total de la trouvaille monta à 116 grammes et la valeur métallique à 170 florins des Pays-Bas.

M. WILDE nous donne ensuite un aperçu détaillé et savant du monnayage, régnant aux premiers siècles de notre ère.

Parmi les sous d'or de la trouvaille, il y en a, qui au lieu du chiffre correct de XXI, portent XX et même VII. M. WILDE ajoute qu'une pièce semblable, frappée à Marseille par l'empereur PHOCAS, porte également le chiffre VII.

Parmi les monnaies franques, les royales et celles des églises font défaut, ce sont sans exception des triens des monétaires. Voici quelques monnaies figurées sur les planches

Triens frappé à Huy, monétaire LANDEGISILUS.

„ „ „ Cologne, avec BONCOLVNIA CI-
VITAS.

„ „ „ „ „ DN COLONIAANVS
PP AVG.

Cette monnaie intéressante a également été trouvée sur la plage de Dombourg.

Deux triens de Maestricht avec TRIIECTOF, monétaire CHAGHOMIRIS.

Triens frappé à Sion, avec SIDVNINSI IN CIVI VA

„ „ „ Orleans, monétaire BERTULFUS.

Triens frappé à: Airono? monétaire BAMDIGISI.

„ „ „ Amiens, monétaire MEDOVALDUS

Deux triens avec AVDVLFVS FRISIA et VIC-
TVRIV AVDVLFO

Nimègue? Sous d'or et triens avec AGO NIOM
ou NIO MAGO

Sous d'or avec l'inscription abrégée TELED. Croix
sur un globe, accompagnée des initiales AR. (Arles)

M. WILDE est d'avis que ce trésor a été enseveli
entre 680-720, au temps où les guerres entre les
Francs et les Frisons étaient très fréquentes.

Escharen se trouve sur une ligne latérale de la
grande route romaine, qui allait de Maestricht à Co-
logne. On y trouve fréquemment des monnaies ro-
maines.

Févr. 1898.

M. DE M